

Р. Я. Мирський (Львів), П. М. Рабинович (Львів)

**Міжнародна наукова конференція
«Голокост галицького єврейства —
проблеми історії, політики, моралі»
(до 50-річчя ліквідації
Янівського концтабору у Львові)**

З 18 по 20 жовтня 1993 р. у Львові проходили міжнародна зустріч і міжнародна наукова конференція, присвячені сумній події в історії українського єврейства — 50-річчю загибелі в'язнів Янівського табору смерті у Львові під час нацистської окупації міста. Їх організували міжнародний меморіальний фонд «Янівський табір» спільно з Львівською обласною організацією «Меморіал».

Геноцид європейського єврейства — найтрагічніша сторінка в історії єврейського народу. Та водночас — і одна з найгероїчніших. Тому що євреї не були безмовними жертвами. Вони боролися за власне життя, за гідність свого народу. Свідченням цього є повстання в гетто і таборах смерті, участь євреїв у партизанських загонах, підпіллі, зрештою, — в єврейському русі Опору. У всіх країнах Європи на місцях, де були розташовані концтабори, гетто, споруджено меморіальні комплекси, створено музеї.

Янівський табір смерті був одним з найбільших гітлерівських таборів в Україні. З ним пов'язане знищення понад 200 тис. наших земляків — євреїв, українців, поляків. Але заради історичної справедливості треба сказати, що 90% його жертв становили євреї. Цей табір можна порівняти з такими місцями масових знищень євреїв, як Бабин Яр у Києві, Дробицький Яр у Харкові, Доманівка в Одесі, Жандармська Балка у Дніпропетровську, та іншими, яких, на жаль, так багато на українській землі. Однак дуже прикро, що на сьогодні у Львові, на цьому місці — символі голокосту галицького єврейства, немає жодного пам'ятного знака. Тут було створено тюрму, медвितверезник та продовольчу базу, а в «Долині смерті», на місці масових розстрілів — собачий розплідник та свинарник. Безумовно, таке становище є образою та наругою над пам'яттю тисяч загиблих.

Тому увічнення пам'яті жертв фашистського геноциду в Галичині було одним з головних завдань і міжнародної зустрічі, і конференції, в роботі якої взяли участь колишні в'язні Янівського табору, українські жінки, які, ризикуючи життям, рятували єврейських дітей, громадські діячі, вчені з України, Ізраїлю, Німеччини, Польщі, Росії, США, Великобританії.

На урочистому відкритті конференції були зачитані привітання, які надійшли на її адресу від Президента України Леоніда Кравчука і міністра України у справах національностей та міграції Олександра Ємця. З яскравими промовами з нагоди відкриття конференції виступили Рудольф Мирський — президент меморіального фонду «Янівський табір», Арон Вайс — професор Інституту Яд-Вашем (Інститут пам'яті жертв катастрофи та героїзму) в Ізраїлі, Іван Курас — директор Інституту національних відносин і політології АН України, Євген Гринів — народний депутат України, Міхаель Ворбс — віце-посол посольства Німеччини в Україні та ін. Лейтмотивом їх виступів була думка про те, що конференція має сприяти поліпшенню українсько-єврейських взаємин, подоланню в Україні проявів антисемітизму й українофобії. А це може стати реальністю за умови знання всієї правди про наше минуле.

Учасники конференції заслухали в ході її роботи цілий ряд змістовних доповідей, в яких порушувалося широке коло проблем. Предметом обговорення на ній стали майже всі аспекти катастрофи єврей-

ського народу, зокрема євреїв Галичини, під час другої світової війни. Проблеми єврейського антифашистського опору; єврейсько-українські, єврейсько-польські взаємини в Галичині в умовах голокосту; голокост і голодомор в Україні: дві національні катастрофи; антисемітизм і його роль у підготовці та здійсненні голокосту; праведники світу — рятівники євреїв; відновлення єврейського національного життя в сучасній Україні: проблеми та перспективи — такі найважливіші теми доповідей, що прозвучали на конференції.

Багато з них справило на присутніх значне враження. Емоційні дискусії викликав, наприклад, виступ представника Польського історіографічного товариства в США Мирослава Драчана. Торкнувшись у ньому перших днів окупації Львова, він висловив думку про необхідність уточнення ряду питань, пов'язаних із знищенням євреїв міста в цей період, зокрема про ступінь причетності до цього представників українського населення (як нібито акт помсти за вбивство в 1926 р. С. Петлюри євреєм С. Шварцбардом), що, на його думку, в літературі перебільшується.

Цікавий виступ Віталія Кутика (Львівський державний університет) був присвячений історіософії голокосту. Чеслав Райца з м. Любліна (Польща), директор музею-меморіалу «Концтабір Майданек», розповів про транспортування в'язнів зі Львова до Майданека та про те, як влаштовувалися ці страшні акції.

Доповідь проф. Олександра Суника (Львівський інститут фізичної культури), присвячена розглядові аспектів голокосту в контексті проблеми добра і зла, також викликала інтерес.

Взагалі, головними питаннями, вирішенню яких мала сприяти конференція, були:

— чи існує колективна відповідальність народу за злочини, скоєні окремими його представниками;

— співіснування чи протистояння чекає український і єврейський народи.

Весь хід роботи конференції засвідчив: немає і не може бути ніякої колективної відповідальності народу. І друге: якщо ми (євреї й українці) бажаємо жити в Україні разом, то маємо обов'язково досягнути міжнародної злагоди.

Останній виступ на конференції став її справжнім апофеозом. Це була хвилююча промова жінки-єврейки, яку під час окупації Львова (тоді вона була немовлям) врятувала польська родина, а після війни виховувала українська жінка. Мабуть, саме так і повинні жити люди на світі.

На завершення міжнародної наукової конференції на місці масових розстрілів у «Долині смерті», неподалік колишнього Янівського табору, за участю рабина та священнослужителів інших конфесій було проведено скорботний мітинг і молебень та встановлено пам'ятний знак.

Учасники зустрічі й конференції, що стали ще одним важливим кроком до налагодження українсько-єврейських взаємин і порозуміння між обома народами, прийняли підсумковий документ — Декларацію.